

„ŠÍP“, KTERÝ NEDOLETĚL

TOMÁŠ HAUER, Katedra společenských věd VŠB-TU Ostrava, ČR

HAUER, T.: An „Arrow“, which did not Reach Its End
FILOZOFIA 59, 2004, No 7, p. 507

The author argues against the claim, that Richard Rorty is a representative of so called "modern enlightenment". He points out to certain similar features of European postmodernism and of Rortyan neopragmatism (such as antidualism and antiessentialism). He examines Rorty's books and on this basis he outlines his contradictory relationship to the concept of postmodernism. At the same time, however, he shows, that regarding his argumentation and his mode of expression Rorty is an American equivalent of a European postmodernist.

Všichni se často a nevyhnutelně ocitáme ve verzích světa, interpretacích a režimech řeči, které byly přepsány z hlediska lidí, nepatřících do kontextu našich příběhů. Měli bychom se naučit přijmout tento fragmentární vztah k textům, obrazům a sdělením obíhajícím chaoticky ve veřejném prostoru jako něco, čemu se nemůžeme vyhnout. Na planetární agoře postmoderní společnosti již není nikdo privilegovaným čtenářem, interpretem čtoucími obrazy, teorie a sdělení v jejich autentickém kontextu. Podvracíme vládnoucí verze světa, mícháme žánry, informace a sdělení, relativizujeme kontexty, činíme ze slabšího důvodu silnější a tím vším vědomě oslabujeme převládající způsob, jak svět vyprávět. Hodláme tím ukázat omezenost každého sdělení, upozornit na to, že patří vždy do určitého kontextu a verze světa. Je to právě tento postmoderní imperativ, který nás podněcuje přerušit ona velká zřetězení argumentů a příběhů, které nás vlečou silou setrvačnosti.

Když pak ve vyprávěních, jež k nám celoplanetární víchř zanele zaslechne zkomolené střípky známých textů, hereticky sestavené mozaiky, fiktivní názvy, či nové řečové koalice, nesmíme se začít chovat jako „moderní osvícenci“ (řeceno slovníkem Radima Šípa), hledači jedné nezpochybnitelné pravdy, či univerzálně platného kontextu. Učíme se této tendenci, které občas podléháme všichni vzdorovat. Často s ní každý v soukromém, veřejném i odborném životě bojujeme a někdy prohráváme. Nicméně i ono záměrné „postmoderní“, zacházení s články dlouhého řetězce textů, popisů a teorií je vztahem k tomu, co bylo *zaslechnuto, vyřčeno či zaznamenáno*. Každý postmoderní „blud“, v sobě nutně musí obsahovat část onoho velkého vyprávění. Jinak by se stal nesrozumitelným, tj. změtí obdobnou dětskému žvatlání. Bez jisté úrovně egocentrismu, která nás vede k názoru, že *cosi* daný autor nezohlednil, nedomyslel či přehlédl, není tvorba možná. Jak však smířit tuto představu s tím, že současně s vědomou tendencí problematizovat, se snažíme pro čtenáře vybudovat nějakou přesvědčivou hierarchii mezi důležitým a efemérním, tedy nabízet jistý *klíč* jak události, popisy a obrazy integrovat do (soukromého, veřejného či v našem konkrétním případě) – odborného života?

Jedna z možných odpovědí by patrně mohla spočívat v tom, že vyjádření našeho stanoviska znamená popisovat daný problém, autora či situaci podle toho, co v ní

považujeme za relevantní. To však znamená, že každý potenciální čtenář si ze sporu interpretací vybere dle své zkušenosti (lidské, intelektuální či odborné) popis, který nebude vyváženým středem, ani průnikem, leč ani výběrem pro a proti. Onen popis bude patrně ležet tam, kde jsme to vůbec nečekali. Moje polemická reakce na text Radima Šípa – *Rorty a Foucault (Dialektika osvícenství a romantismu, Filozofia č. 1/2004, s. 31 – 41)*, je vedena s vědomím tohoto předpokladu. Dotýká se nikoliv autorského přístupu, invence či možnosti to či ono jakkoliv volně spojit či překvapivým způsobem nahlédnout, leč pouze a jen toho, co bylo Rortym vyřčeno a zaznamenáno a jakou relevanci tomu autor polemiky přisuzuje.

Vskutku upřímně souhlasím s kolegou Šípem v tom, že řečeno spolu s ním, „listovati Rortym chronologicky, lze zaznamenati velmi pozoruhodné skutečnosti“ a to nejenom pokud jde o jeho vztah k Foucaultovi. Jen by se ono „listování“ nemělo zastaviti na konci devadesátých let. Kouzlem nechtěného se i Radim Šíp ocitl v situaci, které dobře rozumím, jelikož jsem se v ní sám na konci minulého století nacházel. Díky Erazimu Kohákovi jsem se v roce 1993 seznámil s Rortyho prací, kterou si Šíp vzal jako etalon. Erazim Kohák ji jako novinku přivezl do Čech, a přiznávám, že i mě tehdy uchvátila. Musím konstatovat, že přesto, že autor ani text nekonvenoval s Kohákovými filosofickými východisky, projevil zastánce fenomenologie značný nadhled. Práci mi nejen doporučil a poskytl, leč i poté co se opět vrátil na Boston University spolupracoval se mnou na dálku na jejím překladu, jehož uveřejnění ztroskotalo až na vlastnictví autorských práv.

Vyvodil jsem však z čtyř této práce jiné konsekvence než můj předfečník. Rortyho pokus o rozrušení hranic mezi analytickou tradicí a francouzským poststrukturalismem (jeho antireprezentacionalismus), mě vedl k závěru, že pokud jde o argumentaci a styl psaní, je Richard Rorty americkou verzí evropského postmodernismu. Moje čtenářská zkušenost s Rortym, právě ono podrobně chronologické, jež pokračovalo v letech následujících – mě přes peripetie, s post-analytickou tradicí (tolik zdůrazňovanou v českém filosofickém prostředí), Rortyho kořeny v pragmatismu, odskoky do politické filosofie, atd., – vedla k závěru, že Rorty má argumentačně co, (definičně dozajista vágně pojatému světu slova „postmoderní“) sdělit.

V samotném úvodu svého textu Šíp charakterizuje Rortyho jako jednoho z nejpřímnějších představitelů „moderního osvícenství“. Dále nám autor nabízí čtyři charakteristiky tohoto pojmu a posléze konstatuje, že hlavním záměrem eseje je exponovat příčiny toho, proč se Rorty dopouští „kázání“, tj. proč je jen dalším článkem v dlouhém řetězci autorů, které spojuje snaha o nalezení nezpochybnitelné pravdy.

Patřím mezi ty filosofy,¹ kteří (řečeno spolu s Šípem), „ustrnuli na prvním či druhém plánu Rortyho textů“, jelikož se domnívám, že Richard Rorty do této tradice rozhodně nepatří. Nicméně vzhledem k tomu, že Rortyho pozice je značně komplexní,

¹Mezi reprezentativní monografie, které se zabývají Rortym a bývají nejčastěji citovány patří např. kniha Konstantina Kolendy *Rorty s Humanistic Pragmatism* (University of South Florida Press 1990). Kolenda je považován za autora skvěle obeznámeného s Rortyho dílem. bývá mu však vyčítána jistá nekritičnost. Mezi další citované monografie lze zařadit následující knihy. Richard Rumana: *On Rorty* (Wadsworth 2000). D. Vaden House: *Without God or His Doubles* (New York 1994). C. G. Prado: *The Limits of Pragmatism* (Humanities Press International 1987). David L. Hall: *Prophet and Poet of the New Pragmatism* (State University of New York Press 1994). Žádný z výše uvedených autorů jej přese mnohé výhrady na Rortyho adresu za „moderního osvícence“ v žádném případě nepovažuje.

I lze patrně nalézt doklad či argument, který by nás i k takovéto interpretaci vedl, i když nikoliv v pasážích a textech, které Šíp uvádí. Jedním z míst, které by eventuelně mohly k takovému stanovisku vést je pasáž věnována Gadamerově hermeneutice v *Philosophy and the Mirror of the Nature*, ve které Rorty souhlasí s Gadamerovou koncepcí dialogu ([1], 313). Nicméně interpretuje ji tak, že nemá smysl snažit se pochopit cosi jako „podstatu věci“, což Gadamer činí. Z ideje poznání jako dialogu dle Rortyho totiž vyplývá, že cílem poznání není pravda, jako zobrazení či reprezentace objektu v mysli či jazyku, leč zdůvodnění námi zastávaných přesvědčení. V úvodcích k mnoha svým monografiím hájí Rorty právě tento svůj postoj, který charakterizuje jako – anti-reprezentacionalismus.

Když jsem začal chronologicky listovat Rortyho dílem (jak nám to Radim Šíp doporučuje aniž by tak sám činil), narazil jsem na mnoho kapitol, studií, esejů a polemik, ve kterých tento svůj postoj s větší či menší dávkou rigoróznosti argumentuje. Po zvážení jsem dospěl k závěru, že patrně nejsrozumitelnější (pro potřeby této polemiky), bude pokusit se převyprávět Rortyho argumenty z eseje *A world without substances or essences* publikovaného poprvé v roce 1994, který tvoří třetí kapitolu knihy *Philosophy and Social Hope* ([6], 47 – 71). Ve značné míře totiž problematizují příběh, který nám Šíp o Rortym vypráví. Kontext do kterého se nás Rorty v tomto esejí snaží uvést, by se dal shrnout takto.

To, co spojuje filosofy napohled tak odlišné jakými jsou na straně jedné Nietzsche, Derrida a Foucault a na straně druhé Dewey, Putnam či Davidson je jejich – *antidualismus*. Jde o autory, kteří chtějí nahradit obraz světa konstruovaný na základě binárních opozic (podstata – jev, subjektivní – objektivní, fakt – hodnota atd.), který do základů evropské kulturní tradice zakomponovali již Řekové. Existuje mnoho sloganů a mott, konstatuje Rorty, které vyjadřují tuto snahu, tento antiesencialismus. Mezi takovéto slogany patří např. – vše je společenský konstrukt či vědomí čehokoliv je lingvistickou záležitostí. Antidualismus je tak přítomen v např. – pragmatismu, dekonstrukci, holismu, postmodernismu atd. Z důvodů čirého patriotismu (velkými hrdiny v zápletkách Rortyho vyprávění jsou právě James a Dewey), Rorty preferuje pro charakteristiku *své verze* antidualismu termín – pragmatismus ([6], 48). Nicméně jak výše dva uvedené, tak množství dalších sloganů, chtějí zdůraznit jednu a tutéž věc. Totiž, že nemůžeme vykročit z jazyka, že nemáme žádný bezprostřední, na jazyku nezávislý popis reality. Inspirován Wilfridem Sellarsem charakterizuje Rorty tento postoj jako – psychologický nominalismus.

Antidualisté trvají na takovém popisu smyslového vnímání, myšlení i jazyka, který se snaží oprostit od rozdílu mezi podstatou a jevem. Upozorňují na to, že tato opozice je postavena na možnosti, že lze rozlišit to, jak jsou věci ve skutečnosti jako protiklad, když je popisujeme vzhledem k nějakému účelu.² V pozadí je ukryt předpoklad, že

²Ve studii „Thomas Kuhn, Rocks and the Laws of Physics“ (in: *Philosophy and Social Hope*, Penguin Books 1999, s. 182 – 183), Rorty jako příklad takového postoje analyzuje argumenty nositele Nobelovy ceny za fyziku Stevena Weinberga, publikované v *New York Review of Books*, vol. 8/1996, s. 11 – 15. Weinberg píše: „To, co mám na mysli, když říkám, že zákony fyziky jsou reálné je, že jsou reálné v tomtéž smyslu slova, jako jsou reálnými skály v krajině a nikoliv v tom smyslu jako pravidla baseballu. Nejsme tvůrci, nevytváříme zákony fyziky či skály v krajině... nicméně jazyk, jímž popisujeme skály či vyjadřujeme zákony fyziky, je dozajista společenský konstrukt.“ Jiným příkladem je John Searle a jeho práce *The Rediscovery of the*

existuje vnitřní podstata X, jakési jádro, či samotný charakter X, který můžeme postavit do protikladu k okraji či periférii X, jenž je konstituována faktem, že X se nachází ve vztahu k jiným částem reality. Snahu vysmeknout se z této dichotomie pak Rorty nazývá – *antiesencialismus*. Rorty tedy (a nejenom v této pasáži), důsledně zastává názor, že neexistuje žádný popis toho čím X skutečně je, jenž by *nebyl* ve vztahu k lidským potřebám, vědomí a jazyku.

Jak by věci vypadaly, kdybychom se je pokusili popisovat režimem řeči antiesencialismu dokumentuje Rorty na příkladu čísla sedmnáct. Tázati se potom, co tvoří esenci čísla 17, čím je ono samotnou svou podstatou předpokládá, že jste schopni nabídnout takový popis čísla 17, který bude *kvalitativně* odlišný od následujících popisů. Menší než 22, větší než 8, součet 6 plus 11, druhá odmocnina z 289, rozdíl mezi 1 678 922 a 1 678 905, druhá mocnina z 4,123105 atd. Základní charakteristikou výše uvedeného antiesencialistického přístupu k popisům čísla 17 pak je, že žádný není adekvátnější reprezentací toho, čím je sedmnáctka ve skutečnosti, než popisy zbývající. Žádný nezachycuje cosi takového jako „vnitřní podstatu“ čísla 17. Volba mezi nimi je pak otázkou zvažování, který z popisů je v konkrétní případě lepším nástrojem vzhledem k účelu, který máme na mysli.

Být esencialistou (moderním osvícencem) v případě čísla 17 jest vskutku obtížné. Rorty dovozuje, že stejně obtížné však je býti esencialistou v případě – stolů, hvězd, elektronů, lidských bytostí, akademických disciplin, společenských institucí atd. Tvrdí totiž, že není nic co bychom i v těchto případech mohli poznávat (obdobně jako v případě čísla sedmnáct), než sítě vztahů v nichž se tyto objekty našeho zájmu nacházejí k jiným k částem světa. Všechna tvrzení o objektech jsou tak implicitním či explicitním vyjádřením jejich vztahu k jedné či více částem vesmíru.

Radim Šíp nás dále ve svém textu nabádá, abychom se vyhnuli pomýlení, spočívajícímu v tom, že se pokoušíme Rortyho „zařadit“ do škatulky postmodernismu. Postmoderna v Rortyho případě *nikoliv*, varuje s vykřičníkem Šíp. Rorty jest přece důsledný pragmatik a post-analytik. Tak nevím. Vskutku špatně se polemizuje s takovýmto tvrzením, které není podloženo žádným Rortyho vyjádřením, citací, či odkazem k textu. Opět jsem tedy zalistoval chronologicky v Rortyho knihách a studiích a mnohá explicitní (často protichůdná), vyjádření k postmodernismu jsem našel. Podrobněji chci zmínit pouze text jediný. Doufám, že laskavý čtenář ocení jistou pikantnost mnou zvolené ukázky. V práci *Truth, politics and post-modernism*, která obsahuje Rortyho dvě spinozovské přednášky z roku 1997 jsem našel z pera samotného Rortyho následující popis jeho vztahu k postmodernismu.

Rorty konstatuje, že často tvrdíme a slýcháme, že osvícenský projekt selhal. Nicméně v jeho pojetí existovaly projekty dva. Politický a filosofický. Ten první chtěl vytvořit cosi jako nebe na zemi, svět bez kast, tříd a krutosti, svět ve kterém víru v boha nahradíme rozumem a tolerancí. Druhý, filosofický projekt je stále předmětem zájmu mnoha filosofů a bývá charakterizován jako „nedokončený“, jelikož stále nabízí jistý emancipační potenciál. Nicméně ve dvacátém století byl podroben zničující kritice, byl

Mind, (Cambridge, Mass: MIT Press 1992), ve které na s. 211 Scarl odlišuje vnitřní charakteristiky samotné skutečnosti, jimiž jsou dle jeho názoru např. molekuly a vztahové, (k pozorovateli vztahené charakteristiky), jakými jsou např. věty dnes je hezky den pro piknik či věta po mé levé ruce.

často prezentován jako část pokračujícího intelektuálního úpadku. Výraz postmodernismus je tedy často používán jako charakteristika jisté filosofické iniciativy (kritické k osvícenskému filosofickému projektu), jejíž kořeny nás vedou zpět k Nietzsche, americkému pragmatizmu, Hegelovskému historicismu a Darwinově biologii.

„Občas,“ píše Rorty, „označuji sebe sama jako postmodernistu, pokud se týká mých, prostřednictvím pragmatizmu, prezentovaných názorů na pravdu a racionalitu.“ ([4], 35) Existuje však i množství kontextů v nichž je pojem postmodernismus prezentován odlišně a od kterých se Rorty distancuje. Jedním z nich je koncept politické beznaděje a bezzubosti, vtělený do slovních spojení jako – postmoderní politika či kulturní politika. V rozhovoru z roku 1997 pro *New York Times* nejen odmítá tento význam pojmu postmodernismus, nýbrž nahlíží jej jako jeden ze způsobů, jimž „kulturní levice“ rezignovala na reálnou politiku. Kulminačním bodem odmítajícím tuto interpretaci postmodernismu je pak Rortyho kniha *Achieving our Country*.

Nicméně Rortyho dozajista ambivalentní postoj k termínu postmodernismus vykazuje i rysy, které Radim Šíp poztrácel, nezohlednil či prostě a jen přehlédl. Tak například na stranách 41 – 44 v již zmíněném textu *Truth, politics and post-modernism* Richard Rorty použije slovního spojení – my postmodernisté, či filosofové jako já, kteří jsou označováni jako postmodernisté – devětkrát. „Já,“ píše Rorty, „interpretuji rozdíl mezi osvícenskými racionalisty a námi postmodernisty následujícím způsobem. Pro racionalisty má Rozum autoritu proto, protože Realita, to jak jsou věci ve skutečnosti, má autoritu. Realita je hodna respektu a Rozum je schopnost, která je sto přivést nás do kontaktu s Realitou. Pro nás postmodernisty, na straně druhé, je rozum koncipován dialogicky. Zacházíme s ním jen jako s jiným pojmenováním pro – ochotu hovořit o všech možných věcech, vyslechnout druhou stranu, pro snahu dosáhnout nenásilné shody. Nechápeme rozum jako pojmenování schopnosti myšlenkově pronikat skrze jevy k vnitřní povaze vědecké či morální Skutečnosti. Pro nás být racionální jednoduše znamená být schopen dialogu, nikoliv býti poslušným.“ ([4], 43)

Volba mezi osvícenským a postmoderním pojetím intelektuálního pokroku je pak dle Rortyho volbou mezi takovým popisem světa, pro který cílem zkoumání je přesná reprezentace toho, jak jsou věci ve skutečnosti a mezi popisem, který se snaží odložit stranou dichotomii mezi podstatou a jevem. „V postmoderním příběhu, který já upřednostňuji,“ píše Rorty, „neexistuje nic takového jako Pravda, která má být cílem zkoumání. Není v něm místo pro skeptické otázky typu, odkud víme, že explanační hodnota vědecké teorie je znakem její korespondence se skutečností.“ ([4], 41) Rorty tedy vnímá podobné otázky právě jako *nešťastné* dědictví moderního osvícenství.

Radim Šíp mohl své závěry, týkající se Rortyho vztahu k postmodernismu podložit např. odkazem na dva často citované texty a jeden, takřka zapomenutý doslov. Jak desátá kapitola *Essays on Heidegger and Others* ([2], 164 – 177), tak dvanáctá kapitola *Objectivity, Relativism and Truth* ([3], 197 – 203) jakož i doslov k *Philosophy and Social Hope* ([6], 263 – 277), obsahují ve svých názvech explicitně slovní spojení – postmodernismus. Žádný jiný Rortyho text publikovaný v některé z devíti monografií již přímo v názvu toto téma nezohledňuje, což neznamená, že se k němu Rorty na mnoha místech nevyjadřuje. Mnoho Rortyho čtenářů i kritiku vzalo za bernou minci jeho vztahu k postmoderně právě krátkou, pouze šestistránkovou dvanáctou kapitolu nazvanou *Postmodernist bourgeois liberalism* z práce *Objectivity, Relativism and Truth*.

V ní Rorty konstatuje, že výstižnější pojmenování pro to, co nazýváme slovem postmodernismus je – relativismus. Pojem sám se však při bližším rozboru ukazuje jako vnitřně rozporný a proto Rorty nabádá, abychom pro charakteristiku filosofické snahy, jež je v kontinentálním prostředí označována jako postmoderna hledali jinou, výstižnější definici. To, že do často ostrých filosofických diskusí patří nadhled a jistá dávka odstu- pu, projevující se v tom, že dokážeme vtipně zhodnotit svou vlastní pozici, zlehčit to, co druhý pojímá v disputu smrtelně vážně, dokazuje Rorty v jedné z reakcí na kritiku výše zmíněné kapitoly.

Některí z Rortyho kritiků (např. John Gray v práci *Enlightenment s Wake*), interpretují Rortyho dvanáctou kapitolu tak, že jeho tzv. postmoderní buržoazní liberalismus se od jiných forem současného liberalismus ve Spojených státech odlišuje pouze explicitním zdůrazňováním antireprezentacionalismu, nikoliv však obsahem, který není ničím jiným než idealizovanou podobou kosmopolitní společnosti, tolik preferovanou v Americe, jako příklad univerzální civilizace. Rortyho reakce zní: „Mnozí autoři komentují moji pozici, kterou jsem s velkou dávkou nadsázky a jako *vtip* nazval post-moderní buržoazní liberalismus jako pokleslý projev fatálního Amerického šovinismu.“ ([4], 48) Humor a sebe ironie tedy taktéž patří do Rortyho intelektuální výzbroje. Jak osvěžující zjištění.

Příznávám, že vskutku nevím, jak je na tom Richard Rorty s odvahou. Nicméně napsat, jak to činí kolega Šíp, že Rorty nemá odvalu opustit poslední baštu „prosvětleného rozumu,“ totiž *jazyk* a dodat, že dodnes je pro něj tento krok nepochopitelný, již jistou dávkou *kuráže* vyžaduje. Opominu-li to, že nenacházím použití pro Šípem nabízené poetické metafory – prosvětlené myšlení či obruč prosvětleného myšlení, (což je můj problém), chci zdůraznit, že ve svých pozdějších textech (pozdějších než je práce, kterou Šíp hlavně komentuje), Rorty velmi srozumitelně a úspěšně prezentuje svůj postoj, že o světě nemůžeme mluvit, aniž o něm hovoříme v určitém jazyce. Rorty dává jasně najevo, že *rozlišuje* mezi tím, že ideji reality či světa nemůžeme dátí náplň, aniž ji vyjádříme v jazyce a tezí, že svět či skutečnost je z tohoto důvodu *závislá* na jazyku. Kdyby Rorty hájil druhou tezi, byla-by Šípova charakteristika srozumitelná. Protože tak Rorty nečiní, považuji ji za bezpředmětnou. Jen jako argumentační zkratku chci odkázat na dva texty, v nichž Rorty precizně svůj postoj argumentuje. Prvním je čtvrtá kapitola *Truth and Progress*, druhým je dvanáctá kapitola *Philosophy and Social Hope*.

Pokud jde o slabiny rortyovské verze pragmatizmu, pak Radim Šíp žádné argumenty nenabízí. Pouze a jen je konstatuje. Bude jen nošením dříví do lese budu-li konstatovat, že právě k tomuto ožehavému místu v Rortyho díle existuje vskutku rozsáhlá bibliografie.³ Richard Rorty nijak nezakrývá, že jeho interpretace představitelů tzv. klasického pragmatizmu a jejich myšlenek je, řekněme – značně volná. Totéž však činí Šíp s Rortym bez toho, aby to přiznal. „Jestliže se nedostaneme *za* texty, promluvy a slovníky nic podstatného nepochopíme, zůstaneme uvnitř, zbaveni možnosti jakékoliv *podstatné* kritiky“, káže Radim Šíp.

³ Čistě a pouze pro ilustraci zmiňme reprezentativní monografii *Rorty and Pragmatism – the Philosopher Responds to His Critics*, (Vanderbilt University Press 1995), která obsahuje i stať popisující Rortyho verzi pragmatismus z pera jeho učitele Charlese Hartshorna. Dále pak práci jejímž editorem je Robert B. Brandom: *Rorty and His Critics* (Blackwell Publishers 2000), která na čtyřstech stranách obsahuje vyjádření a komentáře k Rortyho pragmatizmu z pera takových autorů jakými jsou – Habermas, Davidson, Putnam, Dennet aid.

Ponechám na laskavém čtenáři aby posoudil, co jsem pochopil, pokud jde o Rortyho já a co můj předřečník. Nicméně. Jak dokazuje tato polemika, přes to, že nemám ambici kolegy Šípa, ambici vysmeknout se z jazyka, domnívám se, že možnosti pochopení a podstatné kritiky (i pokud jde o Rortyho), kterou mi upírá, zbaven nejsem. Ano vím. Dozajista namítne, že text byl komparační, porovnával Rortyho a Foucaulta a argumentoval tím, že Foucault Rortyho přístup zásadně překračuje. Na otázku v čem, odpovídá Radim Šíp, „v tom, že Foucault se snaží dotknout nejazykových podmínek jazyka“. Tato replika nás vrací na samotný počátek této polemiky, totiž k otázce, jaké použití pro ono slovní spojení nachází Rorty a jaké Šíp a co z toho vyvozují. A tak co dodat závěrem.

V jedné ze svých povídek nazvané *Dedukce* vkládá Isaac Asimov do úst robota jménem *Kvíteček* následující repliky. Ve sporu o to, zda byl či nebyl robot vyroben lidmi, zastává Kvíteček názor, že to odporuje všem zákonům logiky. „Nechci se nad vás povyšovat, ale podívejte se na sebe. Jste vyrobeni z měkkého materiálu, nemáte takřka žádnou sílu ani vytrvalost, čerpáte energii z neefektivní oxidace organických látek, není dne, abyste alespoň jednou neztratili vědomí, každá změna teploty či tlaku oslabuje vaši produktivitu. Zkrátka jste jen provizorium. Zato já, absorbuji energii přímo, jsem z pevného kovu, neztrácím vědomí, funguji bez přestávek, snáším i extrémní výkyvy prostředí. To jsou fakta dokazující nesmyslnost vaší hypotézy. Žádná bytost přece nedokáže stvořit něco dokonalejšího, než je sama.“ Přeji kolegovi Radimu Šípovi mnoho zdaru na jeho cestě za sebe zdokonalováním a držím palce.

LITERATURA

- [1] RORTY, R.: *Filozofia a zrkadlo prírody*. Bratislava, Archa 2000.
- [2] RORTY, R.: *Essays on Heidegger and Others*. Cambridge University Press 1991.
- [3] RORTY, R.: *Objectivity, Relativism and Truth*. Cambridge University Press 1991.
- [4] RORTY, R.: *Truth, Politics and Post-Modernism*. Van Gorcum 1997.
- [5] RORTY, R.: *Truth and Progress*. Cambridge University Press 1998.
- [6] RORTY, R.: *Philosophy and Social Hope*. Penguin Books 1999.

Mgr. Tomáš Hauer, Dr.
Katedra společenských věd
VŠB-TU Ostrava,
tř. 17. listopadu,
Ostrava, 708 33
ČR
email: tomas.hauer@vsb.cz